
Županijsko stručno vijeće srednjoškolskih knjižničara
Splitsko – dalmatinske županije
Srednja škola “Jure Kaštelan“
Omiš, ožujak 2011.

Poticaži razvijanju čitateljskih navika adolescenata

Marija Šaškor, dipl. knjižničar

Sažetak:

- U predavanju će biti riječ o čitateljskim navikama i interesima adolescenata koji se sve više smanjuju u korist medija koji zahtijevaju manji intelektualni napor, računala i televizije. Pokušava se otkriti na koji način knjižnice, školske i narodne, te posebno, u sklopu nastavnog procesa, sat lektire, mogu smanjiti privlačnost tih medija te potaknuti adolescente na čitanje.

Ključne riječi:

- ▣ čitanje, čitateljski interesi, adolescenti, poticanje čitanja, školske i narodne knjižnice, školska lektira

ČITATELJSKE NAVIKE ADOLESCENATA

- Čitanje je proces neophodan za osobni i društveni razvoj pojedinca

Čitanje nije samo umijeće, nego i otvaranje prostora vlastite slobode. (Anita Peti Stantić)

Čitajte da biste živjeli. (Gustave Flaubert)

- Postavlja se pitanje kako to da danas, u društvu zatrpanom pismenošću i pisanim materijalima, sve manje mladih uistinu čita?

ČITATELJSKE NAVIKE ADOLESCENATA

- Činjenicu da mladi sve manje čitaju Ivo Zalar dovodi u vezu s općom kulturom neke zemlje.
- Nizak stupanj kulturnog razvoja ogleda se u velikom broju nepismenih i polupismenih. No u brojnim zemljama u kojima je neznatan broj nepismenih, čitateljska kultura je na vrlo niskom stupnju.
- Hrvatska nema veliki broj nepismenih, ali istraživanja pokazuju da nam kultura čitanja nije na zavidnoj razini.

ČITATELJSKE NAVIKE ADOLESCENATA

- Istraživači ističu utjecaj sve jače digitalizacije, a u najnovije vrijeme posebno porazna premoć Interneta kojemu mladi poklanjaju sve više vremena.

ČITATELJSKE NAVIKE ADOLESCENATA

- Sami mladi najčešće navode razloge za nečitanje:
 - nedostatak vremena,
 - nedostatak motiviranosti
 - ili jednostavno sebe ne vide kao čitatelje.

- Stričević iznosi stavove nekih autora (Watson, Stencel) koji kao razlog navode nedostatak zanimljivih čitateljskih materijala te ukazuju na općepoznatu činjenicu da **mladi najviše vole čitati ono što ne podsjeća na školske obaveze.**

POSLJEDICE – porast funkcionalne nepismenosti

- ❑ Upozorava se na porast tzv. funkcionalne nepismenosti koja pogađa kako razvijene tako i nerazvijene zemlje svijeta.
- ❑ Iako je u mnogim zemljama svijeta tzv. bazična nepismenost gotovo iskorijenjena, a status knjige i čitanja se ističe kao mjerilo funkcioniranja demokracije u pojedinom društvu, sposobnost tečnog čitanja, shvaćanja onoga što se čita, je u padu
- ❑ mladi se sve lošije izražavaju, slabo komuniciraju

ČITATELJSKE NAVIKE ADOLESCENATA

- istraživanje D. Rosandića i M. Kermek-Sredanović kao najvažnije elemente koji utječu na buđenje, usmjeravanje i održavanje interesa za knjigu i čitanje donosi:
 - **obitelj,**
 - **nastavni proces (cijeli kolektiv se mora aktivirati),**
 - **nastavnika,**
 - **izvannastavne aktivnosti,**
 - **rad knjižnice (školske ili narodne) te**
 - **snažan utjecaj medija.**

ČITATELJSKE NAVIKE ADOLESCENATA

Odgovornost roditelja

- ❑ Iako čitanje ima veliku ulogu u životu adolescenata, roditelji nemaju dovoljno vremena baviti se pitanjem zašto njihova djeca ne čitaju.
- ❑ Obitelj je sve manje sposobna utemeljiti čitanje kao jedan od osnovnih intelektualnih užitaka
- ❑ Roditelji bi mogli odigrati veliku ulogu u poticanju čitanja.

ČITATELJSKE NAVIKE ADOLESCENATA

Odgovornost roditelja

Trebali bi poticati:

- razvijanje navike odlaženja u knjižnicu,
 - čitanje unutar obitelji,
- razvijanje pozitivnog odnosa prema knjizi,
 - pričanje priča,
- zajedničko listanje ilustriranih knjiga,
- razgovor o pročitanoj knjizi.

KNJIGA ILI RAČUNALO?

- Istraživanja pokazuju da su elektronski mediji kao i knjige podjednako prisutni u kognitivnom, emocionalnom i edukacijskom odgoju djece i mladeži.

KNJIGA ILI RAČUNALO?

- ❑ Postavlja se pitanje kako taj proces djeluje na razvoj mladog čovjeka te kako se knjižnice trebaju postaviti u procesu sve jače digitalizacije i je li uopće moguće pomiriti dva u teorijama knjižničarstva općeprihvaćena zadatka: okrenutost čovjeku i čovječnosti s prilagodbom digitalizaciji.
- ❑ Može li knjiga u digitalnom obliku zamijeniti knjigu u tiskanom obliku? Koje su pozitivne, a koje negativne strane koje donosi novo informacijsko doba?
- ❑ Riječ je o presudnim epohalnim promjenama u unutrašnjosti čovjekova bića.

KNJIGA ILI RAČUNALO?

- ❑ Prednosti korištenja Interneta su: brza dostupnost informacija, učenje, lako i brzo pregledavanje aktualnih vijesti, zabava, razmjena iskustava, poticanje razvoja kreativnosti, komunikacija...
- ❑ Internet omogućava široku i brzu dostupnost knjiga u digitalnom obliku.
- ❑ Najpoznatija digitalna knjižnica je Google Books Library

Google Books Library Project

KNJIGA ILI RAČUNALO?

- Davor Ljubimir u tekstu *Digitalizacija knjižnica: za ili protiv čovječnosti?* ističe dvije opasnosti koje digitalizacija knjižnica uvećava:
- stvaranje prividna sveznanja i prekomjerna ušteda duhovnih napora
- digitalizacija uzrokuje zadovoljavanje poluobrazovanošću.
- Još prije 3000 godina prividno je sveznanje smatrano najvećom opasnošću za ljudski duh.

KNJIGA ILI RAČUNALO?

- ❑ Ljubimir donosi zanimljivu usporedbu knjige i ekrana. Knjiga je kao i naravan čovjek zaokružena smisljena cjelina, fizički nazočna na određenome mjestu, podložna ograničenu kretanju, starenju i propadanju dok je umreženi ekran računala čista suprotnost tome.
- ❑ Sadržaj mu je beskrajno opsežan i raznolik, ne poznaje nikakvih granica, niti navodi na njihovo uvažavanje, put je u fiktivnu beskonačnost riječi, slika, simbola i njihovih kombinacija.
- ❑ Knjiga svojom sadržajnom dovršenošću sugerira da se nakon čitanja zastane, pribere, saberu misli i dojmovi. Ekran priključen na mrežu sve više razbuđuje radoznalost i odvlači k novom, ne sabirući, već upućujući da se pokuša izaći iz vlastite kože
- ❑ **Digitalizacija se ne želi osuditi ni odbaciti, ali se naglašava važnost edukacije mladih o štetnosti njezine nekritična korištenja i spontana prepuštanja njezinu utjecaju**

ULOGA ŠKOLSKIH I NARODNIH KNJIŽNICA U POTICANJU ČITANJA KOD TINEJDŽERA

- ❑ Proces buđenja i razvijanja interesa za knjigu i čitanje te razvijanje kulture čitanja dugotrajan je i zahtijevan proces u kojem veliku ulogu mogu odigrati knjižničari.
- ❑ Knjižnice moraju osigurati knjižničku građu i usluge za mladež u lokalnoj zajednici kako bi se zadovoljile njihove potrebe za obrazovanjem, informiranjem, kulturom i raznodom
- ❑ Školske knjižnice često imaju reduciranu nabavnu politiku samo na obveznu lektiru. Narodne knjižnice u takvim situacijama često preuzimaju mjesto za razvijanje interesa za knjigu i čitalačke navike školske djece.

ULOGA ŠKOLSKIH I NARODNIH KNJIŽNICA U POTICANJU ČITANJA KOD TINEJDŽERA

- ❑ IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice nalažu da školska knjižnica mora nabavljati građu kao što je popularna literatura, računalne igre, kazete, popularni časopisi, poster i dr.
- ❑ Mlade svakako treba upoznati s elektroničkom knjigom, knjigom na CD-ROMU, web stranicama koje govore o knjigama, s diskusijskim listama o knjigama.
- ❑ Stručnjaci upućuju knjižničare da se informiraju o temama koje su za mlade u trendu te da nabavljaju takvu literaturu koristeći se prikazima u specijaliziranim časopisima. To se jednako odnosi na knjižničare u narodnim knjižnicama i na školske knjižničare.

Pedagoško – animacijski programi u knjižnici

- Pedagoško – animacijskim programima navikava se djecu i mlade na kreativno provođenje slobodnog vremena u krugu knjige
- Krajnji cilj je buđenje interesa za knjigu, čitanje, buđenje i razvijanje književnih interesa
- Pedagoško – animacijski modeli koje Tabak donosi kao moguće modalitete za rad sa osnovnoškolskom djecom, poželjno je nastaviti koristiti i u srednjoškolskim i narodnim knjižnicama:
 - klub mladih knjižničara
 - dramska grupa
 - izložbe knjiga
 - susreti s književnicima
 - prikazi novih knjiga te predavanja
 - i tribine zanimljivog sadržaja mladim ljudima.

Utjecaj mrežnih stranica na mlade korisnike

- ❑ Mladi kao pripadnici današnje *google generacije* su najzastupljeniji korisnici Interneta, najbrže prihvaćaju tehnološke inovacije i svaka knjižnica, koja želi da ju ova korisnička populacija prihvati, mora im ponuditi odgovarajuće usluge i u virtualnom svijetu.
- ❑ Na Internetu danas ista osoba jest i čitatelj i organizator informacija, a svatko može biti i nakladnik jer objavljuje svoje radove.
- ❑ Mladi moraju biti aktivno uključeni u izgradnju mrežnih stranica za mlade

Uloga časopisa u stjecanju navike čitanja

- Kako bi učenike privukli u knjižnicu, postoje razni primjeri dobre prakse kako se raznim časopisima privuklo mlade u knjižnicu.
- Sredstvima ministarstva i učilišta nabavljeni su stručni časopisi te časopisi raznih edukativnih sadržaja kao što su npr. "Bug", "Mreža", "Gurman" i "Svijet u čaši". Pored tih, sredstvima od zakasnine, djelatnici su nabavili časopise koji su popularni među mladima, npr. "Teen", "Auto blic" itd.
- **Upravo ti posljednji časopisi, manje literarno i pedagoški vrijedni, privukli su u knjižnicu najviše učenika koji inače nisu imali naviku čitanja i odlaska u knjižnicu. Neki od njih, uskoro su postali redoviti posjetitelji knjižnice, koji su proširili svoje zanimanje na stručne časopise...**

ULOGA SKOLSKIH I NARODNIH KNJIŽNICA U POTICANJU ČITANJA KOD TINEJDŽERA

- ❑ **Stričević upozorava da se od knjižnica očekuje da razvijaju različite strategije kako bi se prevladali problemi pristupa. Ako osoba ne može doći do knjige, ona treba doći do njega.**
- ❑ **Ako osoba ne čita, zanimaciju valja pobuditi zanimljivim čitateljskim materijalima koji korespondiraju s njegovim interesima i stvarnim životom.**
- ❑ **Ako se dijete ne snalazi u preobilju informacija i ponude, knjižnica treba pomoći usmjeravanjem. To jest uloga knjižnice, fizičke i virtualne.**

Čitanje iz užitka

- ❑ **Knjižnice moraju poticati kod korisnika ljubav prema čitanju**
- ❑ Stričević upozorava kako djeca koja čitaju knjige i stripove iz zabave su sposobnija čitati i druge materijale, primjerice udžbenike.
- ❑ Za razliku od funkcionalnog čitanja koje je često nametnuto izvana, čitanje iz užitka vezano je uz interese pojedinca i zajedno s navikama čitanja čini čitateljsku kulturu pojedinca.

SATOVİ LEKTİRE UNUTAR OBRAZOVNOG SUSTAVA

- *Riječ lektira izvedena od latinskoga glagola legere koji znači čitati u praksi je gotovo potpuno izgubila svoje osnovno značenje (1. čitanje, 2. ono što se čita; 3. pročitano gradivo; štivo).*
- *riječ lektira i ne razumijeva se drugačije nego kao školska lektira, odnosno kao sintagma koja označava beletrističke tekstove što su ih prema školskome programu **učenici dužni pročitati.***

SATOVİ LEKTİRE UNUTAR OBRAZOVNOG SUSTAVA

- ❑ Na satovima književnosti inzistira se na književnopovijesnoj i književnoteorijskoj analizi
- ❑ Satovi lektire se još uvijek često svode na pisanje dnevnika bilježaka koji se iz godine u godinu predaju sljedećim generacijama jer se obrasci pisanja lektire ne mijenjaju.
- ❑ Učenici moraju napisati naslov djela, ime pisca, vrstu djela, bilješku o piscu, zatim temu, ideju, osnovnu misao, odnosno jednoznačne odgovore.
U posljednje vrijeme lektira se masovno prepisuje s Interneta ili iz Vodiča za lektiru.

SATOVİ LEKTİRE UNUTAR OBRAZOVNOG SUSTAVA

- Osmišljava se novi pristup lektiri
- Klasične, nezaobilazne tekstove školske lektire presvlači se trostruko:
 - književno,
 - likovno
 - i metodički.
- Književnim presvlačenjem čine se temeljite redakteure teksta, odnosno stari tekstovi se žele predstaviti današnjim čitateljima privlačnijim, razumljivijim.
- Obično se donose paralelni tekstovi, izvornika te prerađenog teksta. Učenici se mahom odlučuju za razumljiviju verziju teksta.

SATOVİ LEKTİRE UNUTAR OBRAZOVNOG SUSTAVA

- ❑ Dujić donosi izvrstan primjer iz učiteljske prakse obrade lektire. Dva puta godišnje učenici su imali pravo izabrati lektiru po izboru, pročitati je i napraviti bilješke kakve žele. Na dva školska sata obrade takve lektire učenici bi usmeno obrazložili izbor knjige, prednosti i nedostatke te preporuku za čitanje.
- ❑ Ostali su učenici zapisivali u bilježnice uz ime pojedinoga učenika – ime pisca i naslov izabranoga djela, kratke komentare i prijedlog ocjena. Nakon što bi svi učenici predstavili izabrane knjige, sastavljali su top-liste:
 - ❑ naslova koje bi htjeli pročitati
 - ❑ naslova koji ni po čemu ne odgovaraju njihovu čitateljskom ukusu
 - ❑ autora koje do tada nisu poznavali, ali im se sada čine zanimljivim
 - ❑ učenika koji su najuspješnije predstavili svoju knjigu, itd.

Obrada lektire u zapadnim zemljama

- ❑ Iz perspektive lektirnog kanona zanimljivo je usporediti hrvatski kurikulum sa kurikulumima nekih drugih zapadnih zemalja.
- ❑ Primjerice u SAD-u nema standardnog/univerzalnog kurikuluma. Svaka škola, ili pak učiteljski tim, ili čak učitelj pojedinac ima potpunu slobodu u odabiru knjiga i sastavljanju popisa za čitanje.
- ❑ Svake godine YALSA (Young Adult Library Services Association) izabire odbor koji revidira knjige i ostale materijale koji se koriste u nastavi. Odbor priprema listu nominacija tj. preporučene literature za čitanje u školama, a lista nominacija nastaje prema prijedlozima školskih knjižničara. S tog popisa nastavnici biraju naslove, a svi su dostupni na web stranicama ALA-e, popraćeni anotacijama i detaljnijim prikazima.

Obrada lektire u zapadnim zemljama

- školski su knjižničari ti koji prate recentno izdavaštvo, odabiru naslove prikladne za lektiru, predlažu ih i odlučuju o njihovom uvrštavanju u školski program tj. kurikulum. Nastavnik odabire naslove prema individualnim sklonostima učenika, preporučuje ih, ali nikad ne zahtijeva da određeni naslov bude pročitao i prihvatiti će i svaki samostalni izbor učenika.
- **Pristup lektiri u školi treba korjenito mijenjati, u popisu lektire moraju biti i knjige koje su učenici sami preporučili,**
- **Treba promijeniti inzistiranje na književnopovijesnoj i književnoteorijskoj analizi**
- **Ne treba ustrajati na količini pročitano, već na kvaliteti čitanja**

Literatura:

- ❑ Bučević-Sanvincenti, Lorenka. Dvojba današnjeg djeteta : knjiga ili računalo? // Vjesnik bibliotekara Hrvatske / [glavna i odgovorna urednica Tinka Katić]. 42 (1999), 1/4; str. 71-78.
- ❑ Dujić, Lidiya. Lektira po izboru učenika. // Čitanje obaveza ili užitak / priredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2009., str. 21-28.
- ❑ Ljubimir, Davor. Digitalizacija knjižnica: za ili protiv čovječnosti? // Vjesnik bibliotekara Hrvatske Hrvatske / [glavna i odgovorna urednica Tinka Katić]. 42 (1999), 1/4; str. 1-16.
- ❑ Peti – Stantić, Anita. Užitak čitanja : intelektualna razbibriga i / ili intelektualna potreba. // Čitanje obaveza ili užitak / priredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2009., str. 5-8.

Literatura

- ❑ Popinjača, B. Uloga časopisa u stjecanju navike čitanja, u: Zbornik radova XIV. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske, Crikvenica 24.-27. travnja 2002.; Rijeka 2003. str. 144-147.
- ❑ Stričević, Ivanka. Čitanje u kontekstu školskih i narodnih knjižnica: uloga knjižnica u poticanju funkcionalnog čitanja i čitanja iz užitka. // Čitanje obaveza ili užitak / priredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2009., str 41 -49.
- ❑ Vladilo, Ivana. Lektira – radost čitanja ili tortura. // Zbornik radova XIV. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske, Crikvenica 24.-27. travnja 2002.; Rijeka, 2003. str. 148-152.
- ❑ Zalar, Ivo. Projekti širenja čitateljske kulture u svijetu. // Umjetnost i dijete: dvomjesečnik za estetski odgoj, dječje stvaralaštvo i društvene probleme mladih. 27 (1995), 1(151). 27 (1995), 1(151) , str. 35-39.

Mladi knjižničari na *Izložbi svjetske karikature* u Splitu

Mladi knjižničari u *Galeriji Meštrović*

Radionica povodom Svjetskog dana ljudskih prava

Radionica: Haruki Murakami

